

550-757/75

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА

[75]

Гр. Марусин

Пан писар

песа на 3 дії.

ЛЬВІВ, 1928.
В-ВО „РУСАЛКА“.

Львів 1928 р.

Р. Дещетко

„Театральна Бібліотека“ В-ва „Р У С А Л К А“

Виходить що місяця.

Річна передплата 10 зол.

Рік вид. VII.

1928

Вип. I.

Copyright by „Rusalka“, Leopolis.

Авторські права застережені.

Головні склади:

для Канади:

National Book Store, 633 Simpson Str., Fort William, Ont.

ГР. МАРУСИН.

ПАН ПИСАР

ПЕСА НА 3 ДІЇ З СІЛЬСЬКОГО ЖИТТЯ.

(ТРЕТЄ ВИДАННЯ).

Л Ь В І В — 1 9 2 8.
ВИДАВНИЦТВО „Р У С А Л К А“

II 550.757/75

О С О Б И:

ГРИЦЬ БІЛОЗУБ, старший господар.
КАТЕРИНА, його жінка,
ГАНЯ, їх дочка.
ОЛЕНА, подруга Гані.
ІВАН, брат Олени.
МИХАЙЛО, парубок.
ОЛЕКСА, господар.
СОФРОН, писар громадський.
ПЕТРО, слуга у Білозубів.

Діється у галицькому селі.

Авторські права застережені.

Друкарня Ставропигійського Інституту у Львові.

1928.8.0.5975

ДІЯ ПЕРША.

Хата Білозуба; на стіні образи, шафа, лавки, усе прибрано по празничному. При піднесенню завіси чути за сценою дзвони.

Я В А 1.

Гриць і Катерина.

Катерина. Ось вже й на вечірню дзвонять. (Йде до дверей, що виходять з кухні). Чи чуєш Ганю? Вже дзвонять до церкви. Чого так довго баришся, наче на весілля одягаєшся. Біда з тими дівками.

Гриць. Та й я кажу, біда. Кожний раз, коли виходить з хати, одягається дві години.

Катерина. Та воно ніби що й казати. Дівка на відданню, та годі-ж їй показуватись між людей, не убравшись, як слід.

Гриць. Та, коб лише хоч поступала, як слід.

Катерина. Хиба-ж вона зле поступає.

Гриць. Зле не зле, але й не добре. Ось чого їй так довго дівочити? Парубки трапляються, а їй байдуже.

Катерина. Прийде час і на неї.

Гриць. Прийде час! Але коли? Та сама бачиш, я вже не здужаю, старість не радість, а ти теж не даш ради цілому господарству, от зять здавсяб у хаті, а вона ще має час...

Катерина. Воно ніби так...

Гриць. Ну, й що говорити! А твоя велебна дочка...

Катерина. Так що-ж робити з нею? Силувати дівку годі, бо плакатиме на нас, як що не піде, за кого хоче.

Гриць. Та кого-ж вона хоче? Я її не силую, але, скажи сама, вже трьох було, а вона за жадного не піде... Як це так довго буде?

Катерина. Яких там трьох було?

Гриць. А Максимів Луцько, оден.

Катерина. Ну?

Гриць. Василів Павло, два.

Катерина. Тай кінець, а деж третій?

Гриць. Де третій? А писар Софрон?

Катерина. Господи Боже! Та що це ти? Такий старцун, що й я б за нього не пішла, а ти хочеш дочку за нього віддати.

Гриць. Та хай вибирає якого молодого, але хай не перебирає довго, бо врешті всі її відцураються і хіба за дурного Петра піде.

Катерина. Пожди но старий, я тобі щось скажу...

Гриць. Ну говори-ж!

Катерина. (Тихо). Мені здається, що вона щось за Михайлом тягне...

Гриць. За котрим?

Катерина. А ось, як його звать, Петрів.

Гриць. Ага! Ну, він нічого собі хлопча. Я знаю, старий, добрий господар, то й син повинен бути таким.

Катерина. Вона, зараз прийде, я її поспитаю, а ти вийди тимчасом з хати...

Гриць. Ну й поспитай, та гляди, щоб вже щось путнього з того вийшло. (Відходить).

Я В А 2.

Катерина, опісля Ганя.

Катерина. Михайло мені подобається. Славний парубок. Треба лише дівці до розуму промовити.

Ганя (входить вбрана святочно). Я вже готова мамо. Можемо йти...

Катерина. Ти готова, але я ще не готова, треба мені одягнутись по люцьки.

Ганя. Одягайтесь хутко мамо, я ще хтіла у читальню перед вечірнею заглянути.

Катерина. Ага, знаю я, там певне Михайло буде?

Ганя. Який Михайло?

Катерина. Ти буцім то не знаєш. Не задавайся, мене ти не здуриш, доню, я вже знаю, що ти із за Михайла другим парубкам гарбузи підносила.

Ганя. Що це ви, мамо, таке говорите. Я Михайла не хочу й на очі бачити.

Катерина. Говори своє, але, як би так він прислав сватів, то рушники зараз подалаб.

Ганя. Най посилає, то підуть з таким гарбузом, як і другі пішли.

Катерина. Не в лиху годину тиб таке сказала. Слухай, дівко, що я ось тобі скажу. Опамятайся, глянь на старого батька, як він гризеться тобою, ще перед часом в могилу зійде через тебе. Перебираєш женихами, траплялись вже три, а ти жадного не хочеш, тепер ще четвертому гарбуза ладиш. Ти не смійся, це не жарт. Ти була тамтої неділі у церкві?

Ганя. Була, а що?

Катерина. Чула, що панвітець говорили?

Ганя. Що говорили?

Катерина. Ось бач, вже й забула. Хиба не тямиш, як говорили, що батька й матір треба слухати у всіх?

Ганя. Хибаж я не слухаю?

Катерина. А вже-ж, що ні, коли ось ми хочемо бачити тебе щасливою, а ти нас не слухаєш і помітуєш женихами. Ось сватали тебе гарні парубки, нічого собі женихи, а ти що? Гарбузи підносиш! Правда, писар Софрон трохи підстаркуватий, але чесна людина. А про Михайла що злого можеж сказати? Га? Гляди, щоб дівкою не посивіла, а то сором буде тобі і нам.

Ганя. Шож я робитиму, мамо? Чого ви від мене хочете?

Катерина. Хочу, щоб ти нас слухала, як егомость у церкві навчають, хочу, щоб ти привела нам в хату зятя, бо я нездужаю, тай батько нездужає робити. Господаря треба до хати! Ось що.

Я В А 3.

Ті й Олена.

Олена. (Теж по празничному одіта). Гануню! Та бо ходи вже на вечірню, а то пізно буде. (Замітивши її сумну, споглядає допитливо то на неї, то на Катерину). А це що тут сталося таке?

Катерина. Нехай вона розкаже. А ти Олю промов їй до серця, скажи їй на розум, що пора вже покінчити з дівочими витеребенками! (Виходить).

Я В А 4.

Олена, Ганя.

Олена. (Здивовано). Що це все значить?

Ганя. А ось що: хочуть видати мене заміж, тай вибрали собі на зятя якогось там Михайла.

Олена. Михайла! А ти що на це?

Ганя. Ти ще питаєш? Хибаж ти не знаєш, кого я люблю? Ах, Господи Боже, як це важко безнадійно любити, та не мати відваги признатись до цієї любови. Бо, коли я скажу батькові або неньці, що полюбила бідного, який пішов у світ на заробітки, та ще й забув, здається, про мене, то висміються з цієї любови.

Олена. Я скажу тобі лише те, що коли брат мій, Іван, виїздив за море, то клявся переді мною, що хиба одна смерть йому перешкодить з тобою одружитись.

Ганя. Я й вірю йому, Олю, але, чи не чуєш, що писар говорить по селу?

Олена. Що саме?

Ганя. Говорить, що прийшли якісь письма з Америки, що Іван не живе.

Олена. Господь з нами! Це може бути, що я тоді робила-б, кругла сирота? Ні, Ганю, ти не вір писареви, це крутій і дурисвіт, він так навмисне...

Ганя. Я теж те саме думаю, що писар хоче вмовити в моїх родичів смерть Івана, бо сподієсь, що скорше мене за него віддадуть, але не діжде він цього. Іван, коли відходив, то клявся, що не забуде мене і скоріш верне, чим я сподіватисьму

Олена. Тому не сумуймо, Ганю, Господь верне мені брата, а тобі жениха і будемо щасливі. Ходімо на вечірню помолитись за щасливий поворот Івана. Ну, не сумуй Ганю, засмійся до мене, я не люблю, коли ти сумна. (Обіймає її). Ну, всміхнися.

Ганя. Я вже весела (цілує Олену). Ти Олю така любя, що при тобі кожний повеселіє.

Олена. Та чогож нам сумувати. От знаєш що? По вечірні підемо до старої Зубалихи, вона нам карти виложить, побачамо, що вона нам скаже.

Ганя. Добре, ходімо. (Біжуть до дверей, у виході стрічають Гриця й Софрона).

Я В А 5.

Тіж, Гриць та Софрон.

Гриць. Агій! Мало що з ніг не звалила мене ця сорока.

Олена. Здорові були дядьку. Вибачайте, що я вас потрутила.

Гриць. Ну я й не гніваюсь.

Софрон (носить на голові перуку, котру пригладжує). Здоровенькі були дівчата, мої голубята.

Олена. Здорові були й ви пане писар А чи це не до Гані ви так причепурились з панська?

Софрон. А вжеж, тільки, бачиш, мое серце пропадає за Ганею, а вона мене не хоче.

Олена. Чому не хоче.

Софрон. Або я знаю. Не хоче тай годі.

Олена. А ви її любите дуже?

Софрон. Ой Господи, як люблю, ще більше, чим самого себе.

Олена. І справді оженилисьби з Ганею.

Софрон. Справді оженивсяб, їй Богу оженивсяб...

Олена. Та ви вже старий і голова у вас вилисіла!

Софрон. О, це вже вибачте, я маю ще добрий волос на голові.

Олена. Це правда, що волос на цьому міхурі добрий, але де дівся волос з вашої голови? (Ловить за волосся на голові Софрона і здирає перуку, кидаючи її високо в гору). Ха! ха! ха! Ловіть вашу голову пане писар! (Сміючись ловить Ганю за руку й вибігають обі з хати; ще з сіней чути сміх дівчат).

Я В А 6.

Гриць, Софрон,

Софрон (підносить скоро перуку і кладе на голову). Бісова дівка, лише глузує з чоловіка. Коли лише її стріну, то завжди мені якогось збитка зробить.

Гриць. От молоде, та пусте; тому не дивуйтеся, пане писар її жартам.

Софрон. Та воно жарт жартом, але якої мари чіпляється до моєї фризюри? Сьогодні найбільші пани носять перуки, а я, хочете знати, теж з панського стану, не простий хлоп. Правда, я не міг скінчити шкіл, мене бачте, прогнали, чи там... хочу сказати, я сам пішов з гімназії і став при допомозі деяких знайомих панів — писаром: Це не аби яка посада, тут теж треба мати голову на карку, а в тій голові трохи олію. А в мене в голові не січка. В мене і в голові повно, і в кешені не порожно.

Гриць. Та звісна річ, пан писар не аби яка собі скотина, а звісно, вчена голова.

Софрон. Я, бачите, як ви слушно замітили, і як я завжди це повторюю, — вчена голова. (Виймає табакерку). В мене і кешеня повна і голова... Прошу, позвольте табаки, добра, російська. Я не курю файки, чи там люльки, бо це смердить, часом при дівчатах закурю цигаро, бо вони це люблять, але звичайно нюхаю табаку.

Гриць. Я з роду табаки не нюхав...

Софрон. Справді? Ану спробуйте, це знаменита табака, їй Богу. Але що це я мав вам сказати?

Гриць. Кажіть, пане писарю, я слухаю.

Софрон. Щось буде важне, тай якомсь призабув. Щось дуже важне, зараз вам скажу, але, їй Богу, не пригадаю. Ага, ви мене знаєте не від сьогодні, виж чули, тай самі переконалися, що в мене і голова...

Гриць. Знаю, і голова не порожня і кешеня повна.

Софрон. О бачите! Не порожня і повна, ая, у мене все в порядку, тому то, як ваша донечка Ганя...

(Стукають в двері).

Я В А 7.

Ті, Олекса й Михайло.

Олекса. Слава Богу.

Гриць. Слава на віки, витайте гостеньки.

Софрон. Чорт їх побери, знов мені перешкодили.

Гриць. Давно не бачив вас куме Олексо. Розгостіться в мой хаті.

Олекса. Спасибі! (До писаря). «Здорові були пане писарю.

Софрон. Здорові були і ви Олексо, та що у вас чувати?

Олекса. Та що ми, прості люде, можемо знати. Ось ви, пане писарю, вчена голова, читаєте газети, та всяку всячину знаєте, та розкажіть нам, що у світі діється?

Михайло. Ая. Що у світі нового?

Софрон. Я... не хвалюсь, що в мене і в голові не пусто і в кешені не порожно, Богу дякувати... (подає Олексі табак).

Олекса. Це звісно в цілому повіті, що вам, пане писарю, ніхто не дорівняє, тому ми радіб почути од вас, чи це правда, що люде говорять?

Михайло. Бо, думаємо, цього ніхто так добре не знає, тиме, як ви...

Софрон. А про що саме вам ходить?

Олекса. В коршмі, бачите, ми чули, що в Гамериці...

Михайло. Завалилася копальня.

Олекса. Ая, міркуєте, копальня. І богато люда засипало.

Михайло. На смерть засипало.

Олекса. Я слухаю, тай кажу до Михайла...

Михайло. Ая, до мене кажуть.

Олекса. Ходімо ми до пана писаря...

Михайло. Це вчена голова... то питаємо її.

Олекса. Чи це правда...

Михайло. Що копальня засипала людей?

Софрон. На жаль, це правда. При катастрофі засипало много робітників і між іншими мали бути наші крайне, що минулого року туди поїхали.

Олекса. І засипало їх на смерть?

Софрон. А вжеж.

Олекса. Так може і мій імянник Олекса Кривий засипаний?

Софрон. А вжеж, що засипаний.

Михайло. Котрий це. Може цей музикант?

Олекса. Той самий!

Михайло. То заграв собі сарака.

О л е к с а. А я й казав йому: Не їдь ти до Гамерики тебе шкода, бо ти добрий музика. Та не послухав.

Со ф р о н. Також Івана Бойчука засипало.

Г р и ц ь. От тобі й на! Оленка зістала тепер круглою сиріткою.

Со ф р о н. А хай зістає, коли собі жарти робить з такими вченими людьми, як ось, приміром, я...

О л е к с а. Бачите, куме, Грицю, який наш пан писар розумний. Вони все знають, що діється у світі.

М и х а й л о. Я-ж вам казав, що це вчена голова.

Со ф р о н. І голова вчена, тай кишенья не порожна, он що.

О л е к с а. Звісна річ. Гм... І засипало, кажете, і того музика Олексу, та ще й Івана? Бідняки. Іван, кажуть, мав ніби вашу Ганю сватати, куме Грицю.

Со ф р о н. Мав сватати, та вже не буде. Ганя із за Івана давала гарбуза усім парубкам, а тепер прийдеться їх перепрошувати.

Г р и ц ь. Ой, клопіт мені з дівкою.

О л е к с а. Та й Оленки теж шкода. Бідна сирітка. Треба її пригорнути, в мене однак дітей нема, а вона мені своячка...

Г р и ц ь. Буде це й християнське діло, як її приймете до себе.

Со ф р о н. Не варто, Олексю, це збиточниця велика.

Г р и ц ь. Збиточниця! Це ще молоде...

О л е к с а. Звісно, що молоде. Але я прийму її до себе і будемо, куме Грицю—віддавати, ви вашу Ганю, а я Оленку.

Со ф р о н. Коли вже про це мова, (пригладжує собі волосся), то я, треба вам знати, теж кандидат до малженського стану. В мене, бачите, і голова не пуста і кишенья не порожна...

О л е к с а. Та воно так і треба, щоб жених голову мав і кишенью...

Со ф р о н. Пождіть, не перебивайте, я ще не скінчив.

О л е к с а. Може опісля пане писарю, бо ми як раз у цій справі хтіли побалакати.

Со ф р о н. Ні, коли, я вже зачав, то хочу скінчити... Я не хвалюсь, в мене..

О л е к с а. Вже знаємо — голова і кишенья.

М и х а й л о. Звісно...

Со ф р о н. Але яка голова і яка кишенья! Он що!

Г р и ц ь. Куме Олексю, кажіть, що ви мали говорити. (Писар ображено одвертається).

О л е к с а. Коли, куме Грицю, не можете мати Івана за зятя, то, здається, що ми приходимо як раз в пору. Думаю, що можемо прислати старостів...

Гриць. А це від кого?

Олекса. (Показуючи на Михайла). А ось від цього парубка. Діло в тому, щоб запевнитись з гори, що старости не підуть з гарбузом.

Софрон. Я можу вам з гори сказати, що гарбуз певний; Шкода заходів. Що іншого, як би я...

ЯВА 8.

Тіж і Петро.

Петро входить мовчки, роздягається і сідає в куті на припічку.

Олекса. Це вже діло кума Гриця.

Михайло. Ви дядьку скажіть, чи можу прислати старостів?

Гриць. (Заклопотано). Я тут не можу сказати ні так, ні сяк, треба з дочкою побалакати.

Софрон. А так, так, розумно батько каже, треба дочку спитати. І я певний, що Ганя не схоче. (Про себе). Ну к чорту з ними. Ще мені пляни помішають, а я так гарно все обдумав.

Гриць. Тай з жінкою треба порадитись, бо ми не хочемо дитину силувати.

Софрон. А вжеж, на милування нема силування. Але треба все таки звернути увагу на це, щоб той, хто хоче женитись, мав щось і в голові і в кишені, а не так, як ось цей Михайло.

Михайло. Як це так? Що вам Михайло не дає спокою?

Софрон. Я не до тебе, я кажу до батька Гані, що такий парубок, як он Михайло (показує в сторону Михайла), нічого не має, а в мене і в голові і в кишені щось є.

Петро. (сміється). Гі-гі-гі: І в голові і в кишені.

Софрон. А ти дурнило мовчи. Не мішайся до нас. Може теж в свати прийшов?

Петро. Гі-гі-гі. Чому ні? Хіба я не молодець? Коли вам, такому старому, забаглося мати жінку, то чому я не можу мати? Гі-гі-гі!

Софрон. Мовчи, а то я тебе...

Гриць. Лишіть його, пане писар...

Михайло. Перто правду каже. Ви моглиб дідом Гані бути, бо вже й на батька за старий, а женихом, то вже таки трохи за пізно...

Софрон. Чи ти знаєш, з ким ти говориш?

Петро. Гі-гі-гі! Дай спокій Михайле, бо то пан писар, ще до гарешту нас обох замкне, гі-гі-гі.

Софрон. Я вас усіх, тее... навчу, як поводитись з людьми. Старий я! Он що! Старий! (Гладить себе по голові, перука пересувається на бік).

Петро. Гі-гі-гі! Дивіть на його голову.

Михайло. Пождіть пане писар, я вам волосся справлю бо злетить на землю...

Софрон. (Злісно). Чорт твого батька... ти дурак якийсь. Пождіть, я вам покажу, що я вмію (виходить злісний).

Гриць. Ось і розсердився...

Олекса. Най сердиться, а ми куме, кінчаймо наше діло.

Я В А 9.

Ті, Катерина і Ганя

Гриць. Ось моя стара з дочкою вже в дома, хай вони говорять.

Катерина. А, гості в нас.

Олекса. Здорові були, це ви певно з вечірні.

Ганя. Ая, з вечірні, ходили свічки погасити, трохи припізнались.

Катерина. Таки добре припізнались.

Ганя. Як раз на „Світе тихий“ прийшли.

Петро. А в нас і пан писар були.

Катерина. Ми його стрінули на вигоні. Лихий був, як чорт. Каже до Гані: поспішай, бо до тебе свати прийшли! Але з цьої муки хліба не буде, каже, це вже моя тут голова, каже, і побіг, як скажений.

Гриць. Ну, Бог з ним, а тут, жінко, є поважне діло. Доню! (Бере Ганю за руку). Послухай, що я тобі скажу. Ти одна в нас і я хотівби бачити тебе щасливою. Мої години вже почислені, мама теж не молода, слабовита, наша надія — це ти. Нам треба господаря в хату взяти. І ось найшлись добрі люде, кум Олекса привів Михайла, та питає, чи може слати старостів. Я знаю Михайлового батька, добрий господар, думаю, що й син такий буде і я не бажав би для тебе кращого мужа, як Михайло. Довше перебирати годі, а то я виречусь тебе...

Катерина. Та бо не горячися старий! Ганя вже мені по дорозі обіцяла, що перебирати не буде. Про Михайла я теж багато доброго чула, тому й рада, що він як раз...

Гриць. Ну й гаразд. (До Олекси). В такому разі — можете старостів присилати.

Михайло (до Гані). Ганю, я хочу від тебе почути хоч одно щире слово. Най я з твоїх уст почую, чи присилати старостів?

Ганя (по хвилі). Ти чув, що тато і мама сказали. Я послушна буду родичам і так буде, як вони скажуть.

Михайло. Ганю! Ми будемо щасливі.

Олекса. Діло скінчено. Тимчасом бувайте здорові, а старости ще сьогодні вечером будуть... (виходить з Михайлом).

Гриць і Катерина (випроваджують їх і виходять за ними). Ідіть здоровенькі!

Я В А 10.

Ганя і Петро.

Ганя наче закаменіла на місці.

Петро. (Глядить на Ганю довго мовчки, відтак починає). Був на світі хлопець-сирота, без тата і мами. Всі ним поштуркували і били його, жити йому не давали. І блукався сирота по білу світу, притулку шукав, та ніхто його не пригорнув, ніхто куска хліба не дав. Усі казали: Ти Петре дурний! Стань під церков і проси хліба, бо ти до ніякої роботи не здатний.

(Ганя все ще стоїть нерухомо й прислухується до слів Петра).

Петро. І я сідав під церквою, а люде кидали мені по крейцару у шапку... Ніхто у хату не приймав мене на ніч, я ночував разом з пташками у лісі, а зимою спав у Абрамка в коршмі під лавою. Аж подибала сироту — гарна дівчина Ганя тай сказала йому: Ходи хлопче до нас, дам хліба і теплий козушок, бо тепер зима. І прийшов я у цю хату, де мене прийняли як рідного сина. Тут мені добре, пасу свою череду, тай граю на сопілці (Виймає сопілку).

Ганя. Деж ти вчився грати на сопілці?

Петро. Нігде! От так, сам грав, тай грав і щось виграв (грає). Гі-гі-гі. Що це я граю? Не сумної, а веселої треба грати, бо весілля в нас буде! Кажуть люде: Ти, Петре, дурний, в тебе глуздів не має. Нехай я буду дурний, а все таки, я вмію грати, (грає веселої).

Ганя. Краще заграй тужної, мені не до веселости!

Петро. Як це так? А свати сьогодні придуть!

Ганя. Лучшеб була не дочекала таких сватів.

Петро. Правда, це свати не від Івана. Ой, добрий хлопець був цей Іван. Він мене теж любив, так, як і ти Ганю. Так щож, він поїхав кудись і не вертає, а цей патлатий писар каже, що він вже помер...

Ганя. Хто таке каже?

Петро. Пан писар. Бо якась там копальня засипала робітників і вони всі померли. А він про це, каже, довідався з газет, ая, та дійся воля Божа.

Ганя. Щож робити? Усі так говорять, то щось в тому мусить бути. Бідний мій, безталанний Івасю. Якже я без тебе житиму?

Петро. Не турбуйся Ганю, пропало, може Михайло буде ще кращий, його всі хвалять... Але знаєш, як ти вийдеш за Михайла, то я боюся, що мене тоді з хати виженуть, тісно вам буде... тому я просив би тебе, Ганю, не проганяйте мене від вас, я в стайні спатиму, а тобі я за це все такої заграю, якої сама захочеш. Добре!

Ганя. (Задумана, наче крізь сон). Добре!

Петро починає грати на сопілці сумну арію, Ганя заслухалась, оперши голову руками. Завіса паде.

ДІЯ ДРУГА.

Вільна околиця під лісом.

Я В А 1.

Петро і Софрон.

Петро (сидить під деревом і грає на сопілці).

Софрон (входить по хвилі і побачивши Петра, задержується перед ним). Го, го, го, з тебе добрий музикант, як бачу і чую.

Петро. Гі, гі, гі!

Софрон. А деж ти так навчився грати?

Петро. Та, так з себе, воно само прийшло, гі, гі, гі! Але вибачайте, що вас не замітив (здіймає капелюх).

Софрон. Нічого, — нічого.

Петро. А куда ви, пане писар, так намірились?

Софрон. Вертаю до дому, був у місті за поштою.

Петро. Ага, правда, через ліс дорога йде, а я гадав, що ви...

Софрон. Шукаю тут Гані? О, вона мені вже не в голові. Погорділа мною, хоч у мене і в голові і в кишені не порожно, і волила піти за цего хлопа, Михайла, ніж за мене. Но, і як їм там живеться? (Сідає під дерево). Ну, сідай і ти, Петре, та розкажи мені, як їм живеться? (Виймає з кишені різні звитки паперу, які кладе на землю, а знайшовши табаку, заживає). Ага, ось і вона. Чи ти любиш табаку? А може ти волієш курити?

Петро. Гі, гі, гі, — я з роду ще не курив. (Дивиться нишком на звитки паперу, що лежать на землі).

Софрон. Так і закуримо собі оба і побалакаємо. Ти на мене не гніваєшся Петре? (виймає цигарки).

Петро. Я? — та за що? хіба ви мені що злого вчинили?

Софрон. Я так думав. Коли ні, то гаразд, (подає йому цигарку і виймає сірники). Ну, закури собі і я собі закурю, хоч волю табаку. Але бач, я з панами в місті знаюсь і мушу з ними по їх моді жити. Вони табаки не заживають, лише курять цигарки. І я з ними курю. Ось тобі одно і закури собі (дає).

Петро (бере). Гі, гі, гі, — та й що я з тим маю вчинити?

Софрон. Роби так, як я роблю, (запалює своє і його цигаро).

Петро (закашлюється від диму).

Софрон. Не ликай так диму, а пускай його так, як я (курить і пускає з рота дим). Он як!

Петро. Коли я так не вмію.

Я В А 2.

Ті й Олена.

Олена. Диви, диви, Петро тут забавляється, а корови порозходилися по лісі.

Петро (встає й біжить в глибину ліса). А гов сивуля! Кудя ти пішла!

Олена. Що це ви, пане писар, заходите собі з пастухами. Така особа...

Софрон. Або пастух не людина? Я хлопами не погорджую і люблю з ними поговорити. От, сідай і ти собі коло мене, та побалакаємо собі.

Олена. Ще що? А може хотіли-б собі так й пожартувати зі мною?

Софрон (встає). Чому ні. Я дуже люблю дівчата й на край світа пішов би я за ними (гладить її під бороду).

Олена (одкидає його руку). Та ну-бо!

Софрон. Глянь лише, як тут у полі під лісом гарно, як чудово!

Олена. Та так воно всюда.

Софрон. Але тут такой инакше. Така краса—так любо.

Олена. Весь світ однаковий.

Софрон. Це правда, але приміром в лісі так романтично. Тут лише жити з любовою дівчиною, пригорнути її до серденька, та... (співає старечим хриплим голосом). „Ластівко моя прекрасна!“...

Олена. Йдіть собі з вашим залицанням.

Софрон. Слухай Олю. Тиж знаєш, у мене й в голові повно й в кишені не порожно. Не хотіла мене Ганя, так я їй на злість готов з тобою оженитись (гладить її під бороду).

Олена. Диви, диви, старому на женихання зібралось.

Софрон. Та я ще й не дуже так старий, як ти думаєш. А при такій пташочці, як ти, готов ще відмолодніти.

Олена. Ой, відай ваша голова вже не відмолодніє! (хоче зловити його за перуку).

Софрон. Та бо, — чого ти вчіпилася до моєї голови?

Олена. Хочу лише бачити, чи під цим покривалом є волосся?

Софрон. Як що нема, то це знак, що голова мудра, бо така ніколи не посивіє, лише вилисїє.

Олена. Ні, пане писар, голова лисїє тому, що дурна, а такої голови волос не держиться. Ха, ха, ха.

Софрон. Жартуй собі, здорова, а я такой тебе люблю і з тобою оженюся. Ходи, най тебе поцілую.

О л е н а. Го, го, го, — й цілувати вам захотілось?

Софрон. Я мушу тебе поцілувати, чи хочеш, чи не хочеш! (хоче її цілувати).

О л е н а (тікає). А дайте мені спокій!

Софрон (біжить за нею). Здгоню, тай поцілую (обое відбігають).

Я В А 3.

Петро (сам).

Петро (вийшов і дивиться за ними). Гі, гі, гі, а то старому захотілось по лісі бігати (кричить в сторону). Красуля, а ти куда знова? (хоче бігти за коровою, а побачивши під деревом звиток, що Софрон лишив, задержується). А це що? (підходить). Ага, це пан писар забули якісь папері (ховає за пазуху). Красуля, куда ти? (відбігає до коров).

Я В А 4.

Іван, потім Петро.

Іван (убраний з панська входить і розглядається). Здавалось мені, що хтось тут є. Давно вже я тут не був і хотів би побачити когось знайомого.

Петро (вертає). Агі, з тою коровою. — Усе кортить її до ліса і не держиться купи (побачивши Івана, задержується, роззявивши рота і приглядається йому).

Іван (приглядається Петрови). Чи не Петро це?

Петро. Гі, гі, гі, — ви мене знаєте?

Іван. Чи не наймит ти у Білозубів?

Петро. Хиба що?

Іван. Ти не пізнаєш мене?

Петро (приглядається йому). Та ні. У нас не ходять в таких сукманах, як ви.

Іван. Се-ж я, Іван, що поїхав був у Америку.

Петро. Гі, гі, гі. — Таки Іван, а я тебе не пізнав, так ти змінився (біжить до него й хоче йому кинутись на шию, враз задержується й одступає боязливо).

Іван. Та й чому тікаєш від мене?

Петро. Бо я тебе боюсь.

Іван. Чого боїшся?

Петро. Бо ти не Іван...

Іван. А хтож, як не Іван (приближується до нього).

Петро. Не підходити! Я тебе боюсь.

Іван. Що тобі сталося? Це я, Іван.

Петро. Ні, ти дух Івана. Іван вже не живе. Його копальня присипала й він помер.

Іван. Хто таке наговорив?

Петро. Та пан писар таке говорили; вони вчитали те в газетах. А що пан писар скажуть, те й мусить бути правда, бо це дуже мудрий цей пан писар.

Іван. Це правда, що копальня завалилась й засипала багато наших людей, але я не був тоді в копальні і мене вона не засипала. Я-ж прецінь про це писав.

Петро. Та до кого?

Іван. А до твого газди.

Петро. О, це вже не правда. Коли-б газда дістали від тебе яке письмо, то булиб сказали. А про це вони не згадували ніколи, а чули від других, що ти помер.

Іван. Це не може бути. Піду й довідаюся (хоче йти).

Петро. Не йди Іване.

Іван. Чому ні?

Петро. Вони злякаються, всім звісно, що ти помер, а враз ти по світі ходиш...

Іван. Я переконаю всіх, що я живу. Ось і з тобою хочу привитатись, як слід. Ходи до мене Петре.

Петро. Не хочу, я йду собі до коров. (Відбігає і губить папері писаря. Іван підносить і переглядає).

Іван. А це що, мої листи, які я писав до Білозубів. Чогож вони у пастуха за пазухою?

Петро (вертаючи). Віддай це Іване, це не мое.

Іван. Я знаю, що не твоє.

Петро. Хіба ти теж бачив, як писар це тут загубив?

Іван. Хто загубив?

Петро. Це писар наш, Софрон, загубив, як вертав сюди з міста. Ось тутечки відпочивав, нюхав табаку, курив цигарки й мені дав одного, десь тут маю ще кусок за пазухою...

Вбігає задихана Олена.

Я В А 5.

Ті й Олена.

Олена. Ой, а то старцун, чорт його бери. На женихання йому зібралось, (замітивши Івана). А-а!

Іван (сховавши папері в кишеню). Та це Олена, моя сестричка.

Олена. Івасю! (кидається в обійми).

Петро. Гі-гі-гі! Це може справді живий Іван.

Олена. Яка я щаслива, Івасю. А то люде казали таке страшно про тебе, що я вже свої очі виплакала.

Іван. Щось мені тут Петро плів...

Олена. Говорили, що ти помер, що тебе засипало в копальні.

Іван. Я здоров і жив і вертаю до вас...

Олена. А я говорила Гані: Ти не вір людям, мое серце чуло, що ти живий і здоров повернеш.

Іван. Думаю, що й Ганя тішитисьме мною, бо я грошей привіз трохи, та сміло можу тепер сказати Білозубам: Дайте мені вашу Ганю.

Олена. Івасю, пропало все.

Іван. Як се розуміти?

Олена. Я аж боюсь тобі це сказати...

Іван. Говори, не муч мене!

Петро. Гі-гігі-гі! Та що боїшся? Дурна.

Олена. Ганя вже замужна.

Іван. Замужна?

Олена. Так! Але вона тут невинна. Вона тужила й плакала за тобою, лише люде вмовили в неї, що ти помер, а старі лаяли її, що дівкою посивіє, як ждатиме на тебе, і вона вийшла за другого.

Іван. За кого?

Олена. За Михайла Плесака.

Іван. Ходімо! Піду до него і скажу: Віддай мені Анну! Не віддасть, то убю, як собаку.

Петро. Знов її чорт у ліс несе, (вибігає).

Олена. Не роби цього Іване! Пропало, тай годі. Як ти що вчиниш Михайлови, то ще...

Іван. Убю його, він мені щастя мое украв.

Олена. Ні, Іване, лиши його в спокою...

Іван. Мені все одно. Нема Анни, то нема й життя для мене. Убю того злодія, а сам згину на шибениці...

Олена. Щож я без тебе робитиму, яж так ждала на тебе.

Іван. Та, як мені, сестричко, тут жити? Скажи сама.

Олена. Стривай, подумаємо, а там воно якось буде. Не турбуйся Івасю.

Я В А 6.

Ті, Софрон, потім Петро,

Софрон (йде поволи, шукаючи чогось по землі). Агії! Деб я це все загубив? Тут я сидів, нема нічого. (З ліса надходить Петро). Ти Петре не бачив тут нічого?

Петро. Не бачив. А чого вам треба?

Софрон. Чи я тут чого не загубив?

Петро. Та відай загубили, коли шукаєте.

Софрон. Мені здається, що коли я тут спочивав, то витягнув різні папері * і зоклав тут на землю.

Петро. Я... я не найшов, ось дивіть, не маю, може ви де у лісі загубили, або як за Оленою бігли.

Софрон (замітив Олену й Івана), А це хто?

Петро. Олена.

Софрон. Ну, а цей з нею панок?

Петро. Гі-гі-гі. Це її жених.

Софрон. Же-жених?

Петро. А вжеж, дивіть, як пригортає її до себе!

Софрон. Ну й дивіть, якого жениха найшла...

Іван (до Олени). Не пізнав мене. І добре Петро виду-мав, так я задамся твоїм женихом.

Софрон. Ну й паршивеж мое щастя. Яку лише дівчину я собі виберу, зараз навинеться другий. Чорт їх бери усіх. (Підходить до Івана). А ви, добродію, що за оден?

Іван. А вам до мене яке діло?

Софрон. Я тут писар в громаді й маю право кожного чужостороннього запитати, хто він й звідки прибуває.

Іван. Тут в лісі ви не урядуете. Я прийду до вас до уряду і там вже поговоримо.

Софрон (про себе). Диви, який гордий. Але здається мені, що я його десь бачив... (до нього). Бо то знаєте, я тут писар громадський, я не аби який посіпака, в мене в голові не порожно і в кишені повно, зі мною нема жарту.

Іван. А щож мене це обходить, що у вас там в голові й в кишені?

Олена. А видко, що вам в голові повно, коли й на голові повно клоча.

Софрон. А тебе що це обходить?

Олена. Чому не обходить, коли ви говорили, що зі мною хочете женитись.

Софрон (боязливо дивиться на Івана). Це не правда.

Петро. Гі-гі-гі

Софрон. А ти чого там підсмішкуєшся?

Петро. Ви кажете, що ви такий мудрий чоловік, а так вмієте брехати. Тож прецінь я сам чув, як ви говорили, що з Оленою хочете женитись.

Іван. Чи так? Так ви на те тут в громаді писарем, щоби дівчата баламутити? Дивіть, який донжуан!

Софрон. Алеж ні, — ні, я лиш так жартував, бо знав, що Олена, має вже жениха. Я хотів лише довідатися, чи вона його дуже любить, (про себе). Я такої його вже десь бачив. І голос його мені знайомий й лице знайоме.

Іван. А вам яке діло до цього, чи вона любить свого жениха?

Софрон. Та я нічо, мені байдуже (до Петра тихо). Слухай, Петре, скажи, як його зовуть?

Петро. Не знаю — я сам перший раз його бачу.

Софрон. Ей, чи не брешеш ти, Петре?

Петро. Я не вмію так брехати, як ви — гі-гі-гі!

Софрон. Сьогодні — чи завтра я таки довідаюсь, хто він? (голосно). Не перешкоджаю, вам. Моє поважання!

Іван. Й моє вам поважання.

Софрон (відходячи). Де я його бачив? — де я його бачив?..

Я В А 7.

Попередні без Софрона.

Петро. Гі-гі-гі... а то й згулив його.

Олена. Кажуть всі, що ти дурний Петре, а я ось й бачу, що ти розумний — розумніший від пана писаря.

Петро. Гі-гі-гі...

Іван. Я межи вами трохи повеселійшав і забув про моє горе. Бо коли я згадаю, що жив лише для Анії [й сподівався, що коли верну з Америки, то й житимем на віки, а так воно не сталось і Анна зістала жінкою иншого, а не моєю, то на щож мені тепер придасться життя! Воно для мене лише мукою буде. Я не міг би дивитися на це, що Анна живе з иншим чоловіком.

Олена. Та воно й правда, що ти завівся в надіях. Але Анна тут невинна. Вона не хотіла йти за другого. Але, бач, пан писар розніс по селі вістку, що ти вже не жиєш що копальня тебе засипала, так Анна услухала родичів і вийшла за Михайла.

Іван. Знаю, що зроблю. Верну назад до Америки. Не хочу навіть в село заходити. А тебе прошу не згадуй навіть нікому, що я тут був.

Олена. Не лишай же мене, я також з тобою поїду...

Петро. А дивіть! Ганя! Газдиня йде!

Іван й Олена. Де?

Петро. Та ось, вона вже недалеко.

Іван. Що тут зробити, щоби не стрінутись з нею?

Олена. Скрийся тут між корчами.

Петро. Ходи, я тебе вже заховаю, (веде Івана в глибину і укриває його поміж куші, потім вертає).

Олена. Господи, що тепер буде?

Я В А 8.

Ті й Ганя.

Ганя (убрана вже як молодиця). А де то ви застрягли? Я жду й жду з полуденком, а вас як нема, так і нема. Гадаю: певно що небудь сталося, може корови залізли в чуже і хто їх й заняв, так треба й подивитись і занести полуденок.

Петро. Та ні, я їх вже добре стережу.

Олена. А я ходила за грибами — шукала й шукала, та ні одного не знайшла.

І в а н (про себе). Як їй до лица бути молодичею. І вона не моя! Ах, клята доля!

Г а н я. Ну, так ось вам і полуденок. Ви певно голодні, так споживайте, (ставляє на землю горнята, відтак розглядається на всі сторони).

П е т р о (бере ложку й їсть, не зважаючи, чи Олена їсть, чи ні).

Г а н я. Їж і ти, Олено, бо вистигне.

О л е н а. Я якось... не голодна, опісля буду їсти.

Г а н я (розглядається на всі сторони). Слухай, Олено, чи тут з вами нікого не було?

О л е н а. Нікого.

П е т р о. Та бо не бреши, бо був пан писар.

Г а н я. Не про писаря я питаю, а чи хто інший не був? (розглядається).

О л е н а. Та хтоби мав бути?

Г а н я. Ей, не муч мене, та не укривай, бо я знаю все. Я варила полуденок, а тут впадає пан писар до хати, тай через двері кличе: Іван вернув з Гамерики — він там під лісом з Оленою й Петром. Я й вхопила горнець і прибігла чим скоріш сюда. Деж він? Де Іван?

П е т р о. Та он, бачите, там за тим деревом скрився (їсть дальше).

Г а н я. (Біжить в сторону кущів, звідки виходить Іван). Іване!

І в а н. Здорова була Ганю! (Обое біжуть проти себе й наче хочуть кинутись в обійми, та нараз гейби завмерли)

Завіса паде.

ДІЯ ТРЕТЯ.

Хата, як у І. дії.

Я В А 1.

Гриць, Катерина і Ганя.

Гриць. Ну, я вже й убрався — час іти на торг, а ти ще там пореєшся.

Катерина. Та-бо й треба щось взяти на торг і продати, щоби було за що купити солі й світла.

Гриць. Ти Ганю газдуй тут з Михайлом — ми не будемо баритись, — скоро вернемо.

Ганя (помагає матери до бесаг класти яйця й ярину).

Катерина. Та-бо ти всі яйця порозбиваєш. Так квапишся, якби й рада була нас позбутися.

Ганя. А що мені в місті купите?

Катерина. А що хочеш, щоби тобі купити?

Ганя. Та хiba вже нічого не купуйте, мені нічого не треба.

Катерина. От і говориш, як не своя. Тобі тепер лише жити. Маєш чоловіка, що тебе любить. І ми його любимо, — вдався він тобі і нам.

Гриць. Та-бо ти стара не мішайся до них, тай не конопадься довго, бо сонце вже зійшло, а до міста не близько.

Петро (за сценою). А гуш! фііі... (свище).

Гриць (через вікно). А ти що знова?

Петро (за сценою). Та ось яструб несподівано впав між кури й захопив тоту чубату (свище, вложивши два пальці в рот).

Катерина. Падоньку мій! найкращу курочку мені захопив!

Гриць. Нехай на цім станеться.

Я В А 2.

Ті й Петро.

Петро (входить). А то й вам поганець — утік. А найно він в другий раз прийде, то я йому вже догоджу. Зроблю пістолет і убу собаку!

Гриць. Тільки, щоби сам себе не убив.

Петро. Або я дурний себе убивати? Його убю!

Катерина. Тепер вже ти конопадишся. Я вже готова й можемо іти.

Гриць. Ну, так і ходім. А ти Петре доглядай дому, бо може Михайло з жінкою підуть в поле, то треба хати доглядати.

Петро. Ну-ну, — не тра мене до того гнати.

Гриць. Так і бувайте здорові!

Ганна (цілує в руку вітця і матір).

Гриць. Пращаєшся, як би ми на віки розлучались. Ми скоро з міста вернемо. Ходи стара.

Катерина. Иду вже! (Обое відходять).

Я В А 3.

Ганя, Петро.

Ганя. А Михайло де?

Петро. Та ось був на оборі, а пан писар його закликав і оба пішли кудась на вигін.

Ганя. Певно вже сказав йому, що Іван вернув.

Петро. Я хотів був підслухати, що вони з собою балакають, і підійшов до них, а тут саме в той час надлетів яструб і кури пополохав, тай й одну таки ухопив на сніданок.

Ганя. Деж вони тепер?

Петро. Може ще за хатою, — хіба піду й побачу.

Ганя. Ні, зістань. Коли має сказати, то вже й сказав. Дійся воля Божа!

Петро. Та-бо вони там готові до полудня балакати й перешкоджають нам.

Ганя (затикає йому рот). Тихо, не говори так голосно, бо може нас Михайло підслухати.

Петро (тихше). Олена вже була й сказала, що вони з Іваном ждуть нас. Ходімо!

Ганя. Тепер не можна, — треба перше Михайла за чим в село виправити. Ах Господи святий! я чогось боюся, такий ляк мене здійсмає...

Петро. А я нічого не боюсь, я тішуся, що помандрую до тої Гамерики. Там мусить бути весело. Дуже мене кортить до Гамерики, бо хотів би зістати таким паном, як Іван. Гі, гі, гі...

Ганя. Тихше! (Затикає йому рота). Ти готов ще все попсувати.

Петро. А я все таки казав: Маємо втікати до Гаме-
рики, то втікаймо в ночі, а не в день, бо в день небезпечно,
може хто побачити.

Ганя. Коби хоч Михайла за чим з хати виправити.
Коли вже знає, що Іван вернув, то довше не можна зволі-
кати. Дійся воля Божа! — Заграй мені тепер, Петре, тої, що
я її так люблю!

Петро. Коли хочеш, то я заграю. (Грає на сопілці)

Ганя (сідає, сперши голову на руку і задумується).

Я В А 4.

Тіж і Михайло.

Михайло (входить, сідає й слухає пісню, а коли Пе-
тро перестає грати, говорить): Гарна пісня, — вона й мені
сподобалася.

Ганя (як би зі сну пробудилася). А, це, ти, Михайле.

Михайло. Тато і мама вже пішли?

Ганя. Пішли, але казали, що скоро вернуть.

Михайло. І я мушу на хвилику скочити в село.

Ганя. Чи є діло до кого?

Михайло. Хочу попросити газдів, щоби мені допомогли
сіно скосити. Вже час на сіно.

Ганя. А довго там забаришся?

Михайло. От може з годину, а коли-б я довше заба-
вився, то нічо. Ти, Петре, заграй веселої, а не такої сумної,
як ось тепер грав. Вона гарна, але я вже таки волію веселу.
Тай й газдиня воліє веселу. Правда, Ганю, що ти волієш
веселу?

Ганя. Най грає веселу, — мені все одно. Але ти, Ми-
хайле, мене не любиш, коли неправду говориш.

Михайло. Чому неправду говорю?

Ганя. Ти не йдеш до газдів за орудкою, а до кого
іншого.

Михайло. А до когож, думаєш?

Ганя (гладить його). А з ким ти тепер на оборі ба-
лакав?

Михайло. З писарем.

Ганя. А що він тобі говорив?

Михайло. А що — говорив, що відай Іван з Америки
вернув, бо бачив вчора якогось панича, котрий з постати та
з лица виглядав на Івана.

Ганя. І ти хочеш дізнатися, чи це дійсно Іван!

Михайло. Ні, але пан писар говорив, що має мені
щось важного сказати.

Ганя (гладить його і всміхається). А скажеш мені, що
він тобі скаже?

Михайло. Моя ти голубко! хібаж я тебе не люблю й мав би перед тобою все тайти?

Ганя. Ну, коли так, то йди. А на дорогу поцілуй мене.

Михайло (цілує її). Ах, моя ти голубко, моя ти перепеличко!... Я лише для тебе й живу. Скажи, чи ти мене любиш?

Петро. Як би не любила, тоб і не вийшла була за вас.

Ганя. Петро добре каже.

Михайло. А коли-б так Іван вернув, чи й тоді не перестанеш мене любити?

Ганя. Й тоді не перестану любити.

Михайло. Ну, так я й спокійний. Піду тепер й довідаюсь, що писар від мене хоче. До побачення, моя голубко! (Щідує й відходить).

Я В А 5.

Ганя й Петро.

Ганя. Господи, прости мені, що я обманюю чоловіка! Я хотіла-б його любити, но коли бачу Івана, серце моє для нього лиш бється. Ах, тату, мамо, чого ви мене присилювали йти за другого? Чому ви увірили, що Іван не верне й не ждали на нього? Чи не ліпше, щобим була зістала дівкою, ніж тепер проневірितись чоловікові й втікати з Іваном в далекий світ? Я не можу противитись Іванови, — що він скаже, те й роблю. Нехай скаже умерти, то й умру.

Петро. Е, так зле не буде, як говориш. Колиб лиш дісталися до тої Гамерики, то й все буде добре.

Я В А 6.

Ганя, Петро й Іван.

Іван (відчиняє двері і говорить шепотом). Чи ти вже готова?

Ганя. Готова, готова! Зайди в хат. — Чоловік пішов в село до пана писаря.

Іван. Я й замітив його, як пішов в ту сторону, та й забіг до тебе, щоб поспішила. Пан писар готов нам помішати, хоч я того не боюсь, бо маю й на нього таке, що його убе.

Ганя. Що таке?

Іван. Вчора впали в мої руки папері пана писаря.

Петро. Тоті, що він згубив; а я знайшов?

Іван. Егеж, тоті — тоті. І знаєш про що довідався?

Ганя. Та про що?

Іван. Всі листи, що я писав до тебе і до твого батька, або до сестри Олени, він одержував з почти, але вам не віддавав.

Петро. А то тобі й поганий чоловік!

Іван. Через нього лише ти зістала жінкою другого а не моею. (Виймає пакет). Диви, всі ті листи він дотепер при собі носив.

Петро. Тепер я вже знаю, чому він завжди говорив, що в него кишеня не порожня.

Іван. За такі поступки — його жде тяжка кара. Але нехай його Бог карає, не я! Я не можу тут в селі зістати й не можу дивитись на те, що ти жінкою другого, а не моею. Бо хоч би ти хотіла розвестись з чоловіком, то й тоді піп не звінчав-би нас. А там в Америці інші права, там звінчають нас і можемо жити щасливі.

Петро. Може й я там найду собі жінку, бо тут мене жадна дівка не хоче. Кожна каже, що я дурний й вона не хоче мати дурного чоловіка — гі, гі, гі.

Іван. Ти Петре мені став в пригоді, через тебе я ті листи дістав в свої руки. Я тобі того ніколи не забуду. Ти підеш з нами й добре тобі в нас буде.

Петро. Гі-гі-гі... я буду в Гамериці, буду таким паном як ти, й буду мати жінку! гі-гі-гі... (скаче).

Іван. Лиш збирайтеся скоро, бо час вже йти.

Петро. Я вже готовий, ось все мое, що маю (показує спілку). Там я вам буду грати, що схочете, щоби вам не було тужно за рідним селом.

Ганя. Й я вже готова — можемо йти. Пращайте тату й мамо, що ваша дочка вас на старости літ покидає. Я вас не виную, що віддали ви мене за Михайла, — усьому винен той писар.. Прощай й ти Михайле, що не додержую тобі присяги, яку зложила перед престолом. Ти добрий чоловік, любив мене й може було б мені з тобов добре. Но що ж — коли серце мое належало й належить до іншого, йду в далекий світ, бо тут важко було б жити. Прощай моя рідна хатинко, де я вродилася й виросла. Маленька ти й бідна, але в тобі мені було добре. Я гадала тут вмерти, Бог инакше зарядив — мое призначіння вмирати на чужині.

Петро (плаче). Гі-гі-гі... й мені якось тяжко приходити розставатись з цією хатиною, де я притулок найшов в мойому сирітстві. Ви газдине мене сироту пригорнули й з вами я йду, куди ви йдете.

Ганя. Прощайте сусіди й всі, з ким я жила й веселилася (бере за руки Івана й обое звертаються до дверей; а двері вже відчинилися й в них видко Михайла, з поза котрого виглядає Софрон).

Я В А 7.

Ті, Михайло й Софрон, Ганя й Іван стоять остовпілі. Михайло глядить на них мовчки. Софрон заживає табаку й усміхається).

Петро (про себе). Ось тобі й газда! Що тепер буде?

Михайло. А зі мною не хочете попрощатись? Хибаж я не заслужив на це, щоби зі мною попрощатися? Ганю, яж твій чоловік, прощайся й зі мною, та коли вже так статися має, що хочеш мене покинути, то я не задержую тебе. Я сам зістану тут і потішати-му тата й маму, котрі на старість плакати-муть за своєю одинокою дитиною. Я не буду плакати, бо так відай мусіло статись. А ти Ганю не нарікай на мене, що я тобі завязав світ, що я може силував тебе піти за мене. Ти з Іваном будеш щасливішою, ніж зі мною. Чи правда? Говоріть — я вас слухатиму.

Іван. Ти Михайле тув невинний, і я бачу, що ти чоловік розумний...

Михайло. А ти був би ще розумніший, колиб те, що задумав, інакше зробив.

Іван. Як інакше?

Михайло. Не треба тайком втікати з чужою жінкою, бо на тім лише я зле вийду, а яж вам нічого злого не зробив. Всі скажуть, диви, Михайла покинула жінка, бо він відай був для неї злим чоловіком. Скажи ти сама, Ганю, чи я для тебе був злим чоловіком?.. Колиж ні, то чому робиш мені такий сором, що тайком втікаєш від мене?

Іван. Якже мали ми поступити?

Михайло. Так було вчинити, щоби й ти й вона я були вдоволені і на нікого з нас нечесть не впала.

Іван. Я й не хочу, щоби нечесть на кого з нас впала.

Михайло. Не хочеш нечести, а не роздумав над тим, що робиш. Треба було перше до мене прийти й сказати: Віддай мені тую, котру я любив і люблю, а я був би вже так зробив, щоби й ти був вдоволений і Ганя була вдоволена і я. А то заледви вчора вернув в село, сьогодні вже й відходиш, та й пориваєш чужу жінку. Та й далеко булиб ви зайшли? До границі заледви, Ганя пашпорту не має й були би її задержали й шупасом до мене відставили. Чи то не був би сором для мене й для неї?

Іван. То правда, що я не застановлявся над усіми подробицями. Це булиб ми в дорозі полагодили, але не в цьому діло. Ціле село знало й ти знав, що я Ганю любив, та що пішов у далекий світ, щоби заробити гроші та вернути до неї. Та лихі люде вчинили мене вмерлим.

Михайло. Хто вчинив тебе вмерлим? Ціле село так говорило.

Іван. А хто розпустив цю вістку по селу?

Михайло. Хто?

Іван. Ваш пан писар.

Софрон (входить в хату). Це не правда! таке писали по газетах.

Іван. А, це ви, пане писар? Добре, що й ви сюда приходите!

Софрон. Е, що тут з тим пройдисвітом церемонитись та лагідно з ним обходитись. Віддати його до шандарів, а я вже посвідчу, що на власні очі бачив, як він викрадав чужу жінку й хотів з нею до Америки втікати, щоби її там спродати. За уведення чужої жінки суд гостро карає.

Іван. Чого ви, пане писар, мішаєтесь в не свої діла?

Софрон. Як це, я не маю мішатись? (заживає табаку). Я тут в селі перша особа й яко урядник маю уважати, щоби в селі був порядок. Го-го-го! не виведеш мене в поле, бо в мене в голові не порожно, а як треба то й кишень моя повна...

Іван. Ми знаємо, що ваша кишень повна, я переконався, що добре була напхана чужими речами (йде до дверей і зачиняє їх).

Софрон (змішаний). Що хочеш робити?

Іван. Хочу переконати людей, що твоя кишень не була порожня (виймає папері). Чи знаєш, голубчику, що це?

Софрон (хоче взяти папері). Це моє..

Іван (не дає). О вибач, велебний пане писарю, від мене не скоро дістанеш ці папері, бо це моя власність та за крадіж чужих листів ти відповіш перед судом. Я, покищо, хотівби лише знати, яким правом посмів ти чужі листи в себе придержувати?

Софрон. Я не мав ніяких чужих листів.

Іван (показує). А це що?

Софрон (глянувши). Це, це не моє..

Петро. Та-ж говоріть правду, пане писар. Пречинь ті папері ви згубили під лісом, коли давали мені цигари, а я їх там найшов.

Софрон (підходить до дверей і пробує вийти). Ти найшов? Я нічого не згубив.

Іван. На суді справа виясниться — там вийде вся правда на верх, як олива. Коли і я в чім провинився, то й хочу теж бути караний. А яка кара стріне — пана писаря, то побачите всі...

Софрон (виломлює силою двері й утікає). Побачимо хто з нас перший піде під ключ.

Я В А 9.

Ті без Софрона.

Іван. Втік, видко, що почувається до вини.

Петро. Я піду за свідка, бо сам бачив, як він тоті папері згубив.

Михайло. Що це все значить?

Іван. Річ дуже ясна. З Америки я писав листи до Ганни, до сестри Олени й до старих Білозубів, а він ті листи перехоплював й у себе задержував, відтак і вигадав, що мене копальня присипала. Всі ті листи що до одного ось тут в тім звітку — ані одного не віддав.

Михайло. І я повірив в його слова, тай також думав, що ти вже не жиєш. Але що він мав в тім, що придержував твої листи?

Ганя. Хотів зі мною женитися, хиба ти не чув?

Михайло. Старий дурень!

Петро. Гі-гі-гі! — хотів женитися, бо й мене все випитувався про Ганю, каже, як думаєш Петре, чи Ганя би за мене пішла, чи ні?

Михайло (сідає й задумуєсь). Все воно добре, но що ми тепер робитимем? Кажи ти Ганю!

Іван. Я за неї відповім. Я слухав тебе, Михайле, терпеливо, як ти говорив, та бачу, що ти чесна людина. Інший на твоїм місці був би вхопив за сокиру або друк який й був би мені розторожив голову. А ти був спокійний й до серця говорив. Послухай тепер, що я скажу.

Михайло. Слухаю.

Іван. Це правда, що я любив й ще люблю Ганю, й хотів її тобі викрасти, тай виїхати знова в Америку. Тепер же я інакше постановив діло залагодити.

Михайло. Як хочеш залагодити?

Іван. Ганя не може бути жінкою нас двох. Вона шлюбувала вірність тобі, так нехай-же й зістане при тобі (до Гані): Ганю, забудь про мене і жий з Михайлом; він був і буде для тебе добрим чоловіком. Забудь про мене й бувай здорова!

Ганя. Кудаж хочеш йти?

Іван. А кудаж? В Америку вертаю, бо тут я й себе троїв би, та мішав би вашому супружому життю. А я цього не хочу, я хочу, щоби ви жили в спокою й були щасливі. Прости мені Михайле, що я хотів життя тобі затроїти, й бувай здоров! (Витягає до нього руку).

Михайло. Добрий й чесний хлопче! Нехай-же тебе за те обніму! (Обнімає його).

Я В А 10.

Ті й Олена.

Олена (побачивши обох суперників в обіймах). А це що тут діється?

Петро. Вже не їдемо до Гамерики. Коли газдиня зістає то й я зостаюся. Я гратиму на сопілці, щоби моїй газдині не скучалось.

Іван. Так, грай на сопілці, добрий Петре, так голосно, щоб я її голос аж там на чужині почув. Мені здаватись ме, що я в своєму рідному краю. Тепер прощайте всі й згадайте часом про мене. Олено ходім!

Михайло. Ні, я тебе не пущу — ти мусиш з нами зістати ще хоч день-два, а відтак коли схочеш, помагай Біг в дорогу!

Ганя. Зістань Іване, зістань!

Михайло. Бачиш, жінка просить, так хоч її послухай.

Ганя. Михайле, чи ти мені прощаєш?

Михайло. Яж прецінь не гніваюся на тебе.

Ганя (обнімає його). Ах, мій добрий Михайле.

Олена. Івасю, останемо у рідному селі. Я тебе тут висватаю, тай жити-мемо у купі, всі свої у своєму краї, бо кажуть люде, всюди добре, а дома найліпше.

Ганя. А я вже маю для Івана жінку.

Олена. Справді? Котру?

Ганя. А сестру Михайла, Євку.

Олена. Таки так — вона в сам раз для нього.

Михайло. Я теж так думав. Оженимо тебе, і будемо щасливі, а відтак пошукаємо й для Олени жениха.

Олена. Е, хтоби там мене бідну взяв?

Михайло. Це вже наше діло. Коли Іван зістане нашим свояком, то й ти вже наче своя... подумаємо про посаг для тебе.

Петро. Гі-гі-гі,—а я вам на весілю на сопілці заграю.

Михайло. Добре, добре, заграєш, а тепер біжи до коршми й принеси нам меду. Маємо прецінь гостя, — треба його прийняти.

Петро. Добре! (Вибігає).

Михайло. А ти жінко, пошукай там у коморі, що маєш, та давай, а не жалуй нічого.

Ганя. Поможі мені Оленочко! (Обі пораються коло печі, накривають стіл і т. д.).

Я В А 11.

Ті, Гриць і Катерина.

Катерина. Ось ми вже й вернулися. Що тут діється таке?

Михайло. Тату, мамо, маємо гостя.

Гриць і Катерина. Та якого гостя?

Михайло. Та ось Іван вернув з Америки.

Гриць. Та таки так, Іван, їй Богу Іван. Здоров був. Прецінь вернув до нас назад, а то розпустили вже вістку, що ти помер.

Ганя. То пан писар таке видумав.

Гриць. Он що, тепер починає мені ро'зяснюватись в голові. Ми вибрались на ярмарок і в дорозі здогоняє нас економ двірський, що їхав конем у поле до робітників, та оповідає, що наша Ганя втікає з любовником у Америку. Ми остовпіли, вертаємо назад, щоб переконатись, що тут таке сталося?

Я В А 12.

Ті й Петро.

Петро (вбігає, держачи в руці флящину, яку кладе на столі). А не тобі раз! Пан писар втік зі села, гі-гі-гі!

Всі. А ти звідки таке чув?

Петро. Та в коршмі всі розказують, що він відіслав війтови ключі від канцелярії, тай казав сказати, що за службу дякує.

Іван. Хто під ким яму копає, сам в неї впадає.

Гриць. Та нехай собі йде. Іван також письменний буде у нас писарем.

Всі. Так, таки так! Іван буде в нас писарем.

Михайло. Ну, трактament вже готовий. Сідайте до стола!

Катерина. А я таки нічого тут не розумію.

Михайло. Нема що розуміти. Я вам потім розкажу, а тепер сідаймо. Зачинайте ви тато.

(Всі сідають. — Гриць наливає до чарок).

ЗАНАВІСА ПАДЕ.

„Театральна Бібліотека“

виходить місячними випусками, — і коштує річно 10 золотих (для заграниці 2 доляри).

Цілорічні передплатники дістають опріч 12 випусків місячних ще безплатні премії, а саме: 1 великий книжковий календар і дві серії листівок, під Різдво і Великдень.

(Книгарська вартість всіх випусків „Театр. Бібліотеки“ враз з безплатними додатками виносить 20 зл., отже передплатники зискують 100^о %).

На зміст „Театр. Бібліотеки“ складаються оригінальні і перекладні твори драматичної літератури, як також режисерські вказівки, бібліографічні замітки, партитури до пес, і т. п. Кождий аматорський гурток чи то на селі, чи в місті — повинен передилачувати „Театр. Бібліотеку“ — „Русалки“, яка кожного місяця збогачує театр. репертуар одною новою песою.

Адреса Ред.: „Театральна Бібліотека“, Львів — вул. Куркова 10.

Заграничні зголошення просимо адресувати: Гр. Гануляк Lwów, ul. Kurkowa 10.

Звертаємо увагу Вп. Читачів — на останні випуски, „Театр Бібліотеки“, оголошені на 4-ій стор. обгортки!!

Деякі ам. театри шукають за песами, де є мало дієвих осіб. Поручаємо отже слід. песи:

Голодний Дон-Жуан, комедія на 1 дію, 2 дієві особи.	Ціна 0:50
Периста Красуня, ком. 1 дія, 4 дієві особи.	0:50
Остання лекція, драм. 1 дія, 4 дієві особи.	0:40
Гад звіринецький, драм. легенда, 4 картини, 7 дієв. осіб.	0:40
Сватання в нецьках, жарт, 1 дія, 6 дієвих осіб.	0:50
Сатана в бочці, жарт, 1 дія, 4 дієві особи.	0:50
Ніч новожерців, комедія, 1 дія, 2 дієві особи.	0:30
Гріх, драм. картина, 1 дія, 3 дієві особи.	0:30
Танцюрист, жарт на 1 дію, 7 дієвих осіб.	0:45
Самотній у лісі, жарт на 1 дію, 7 дієвих осіб.	0:40
Лихо з жінкою, жарт на 1 дію, 5 дієвих осіб.	0:60
До сходу сонця, трагікомедія, 1 дія, 7 дієвих осіб.	0:60
Горобчик, комедія, 1 дія, 6 дієвих осіб.	0:60
Розшматоване серце, жарт на 2 дії, 8 дієвих осіб.	0:60

Замовлення і гроші слати на адресу:

Гр. Гануляк, Львів, Куркова 10.

Видає і за редакцію відповідає: Гр. Гануляк.

Список — театральних видань „Русалки”.

„Театральна Бібліотека“

випустила досі слідуючі песи, які можна набути
в Редакції „РУСАЛКА”, Львів, Куркова 10.

1 - 4	Вичерпане.	
5)	О. Вабій: „Воєнна любов”, жарт на 1 дію зі співами	0'60 "
6)	І. Сургутчев: „Осінні скрипки”, драма на 5 дій, переклад И. Стадника	1'20 "
7)	Микола Айдарів: І. „Фіцлі—Пуцлі”, жарт сценіч. на 1 дію; П. Побреженька про 3 ловців	0'40 "
8)	А. гр. Фредро: „Які хорі, — такі доктори”, комедія на 1 дію в перекладі И Стадника	1'00 "
9)	Леонід Андреев: „Життя Людини” („Жизнь Человека”), драма, в перекладі Федора Дудка	1'50 "
10)	И. Стадник: „Він не заздрівий”, жарт на 1 дію	0'80 "
11)	А. П. Чехов: „Медвідь”, шутка на 1 дію	0'50 "
12)	М. Старицький-М. Степняк: „Ніч під Івана Купала”, 1 дія	0'40 "
13)	Ф. Гриневиц: „Сатирично-гумористичні монольоги для сцени, ч. І.	0'60 "
14)	В. В. Білібін: „Драконид”, жарт на 1 дію	0'40 "
15)	М. Степняк: „У Різдвяну Ніч” сцен. карт.	0'60 "
16)	Ф. Дудко: „Гріх”, драм. карт. 1 дія	0'80 "
17)	В. Самійленко: „У Гайхан Бея”, 2 дії	1'00 "
18)	„Сатана в бочці”, комедія зі співами, 1 дія	0'50 "
19)	В. В. Білібін: „Танцюрист”, комедія, 1 дія	0'45 "
20)	Фр. Аляхнович: „Пташка щастя”, 3 дії	0'80 "
21)	Нікоровиц: „Ніч новоженців”, 1 дія	0'80 "
22)	О. Мірбо: „Злодій”, 1 дія	0'40 "
23)	А. П. Чехов: „На битому шляху”, драма, 1 дія	0'45 "
24)	М. Майно: „Гордість”, сценічна карт. 1 дія	0'80 "
25)	У. Валєвичева: „Не всі дома”, комедія 1 д.	0'45 "
26)	Сатирично-гум. Монольоги, часть II.	0'60 "
27)	Тріст. Вернар: „Одинокий вломник на селі”, комедія на 1 дію	0'30 "
28)	Чебишева-Садовський: „Ялинка”, різдвяна пєса на 1 дію	0'30 "
29)	Иос. Ваффіно: „Дві поради”, комедія, 1 дія	0'60 "
30)	Лєв Лотоцький: „Людські язика”, комедія	0'60 "
31)	„Жонатий Мефістофель”, фарс на 3 дії	1'50 "
32)	Я. Іордін: „Сирітка Хася”, драма, 4 дії	1'50 "
33)	К. Поліщук: „Трівожні душі” пєса на 3 дії	1'50 "
34)	В. Білібін: „І її недуга”, комедія 1 дія	0'60 "
35)	Трістан Вернар: „Примхи долі” комедія на 1 дію	0'60 "
36)	Л. Андреев: „Дні нашого життя” пєса на 4 дії в перекладі О. Вабія	1'60 "
37)	П. Карпенко: „Заручини по смерті”, комедія	1'20 "
38)	М. Старицький: „Як ковбаса та чарка”, комедія	100 "
39)	В. Мартиневич: „По коляді”, жарт на 1 дію	0'30 "
40)	Гр. Марусин: „Пан писар”, ком. на 3 дії	0'80 "
41)	С. Калинець: „Сватання в нецках”, жарт на 1 дію	0'50 "
42)	С. Калинець: „Знахорка Солоха”, сц. к., 1 дія	0'40 "
43)	Вол. Мартиневич: „Перелесник” драма 5 д.	1'50 "
44)	Д. Гункевич: „Жертва темноти”, драма з життя канадійських переселенців	1'50 "

	зл. гр.
45) В. Мартиневич: „Весілля з поправками“, жарт .	0.60 „
46) Клим Поліщук: „Гад звіриницький“, драмат. карти- на в 4 відсл.	0.40 „
47) Степан Качмар: „Пригоди вчать згоди“ комедія	1.50 „
48) М. Омелянець: „Лихо з жінкою, лихо без жінки“ комедія на 1 дію	0.40 „
49) Д. Гункевич: „Кліюб Суфражисток“, комедія з амер життя, 5 дій.	1.50 „
50) В. Пилипський: „Дядько Тарас“, сц. карт. 1 дія (виперпане)	
51) (I—1926) І. Луцик: „Три герби“, комедія на 3 дії	1.60 „
52) (II—1926) О. Бабій: „Родина тайна“, драма на 3 дії	1.60 „
53) (III—1926) В. Казанівський: „Чорт не жінка“, жарт .	0.60 „
54) (IV—1926) І. Зубенко: „Горе баблям“, оперета на 3 дії	1.— „
55) (V—1926) Л. Лотоцький: „Закукурічені тітки“ коме- дія на 3 дії	1.20 „
56) (VI—1926) І. Я. Луцик: „Ви флємська ніч“, сценічна ораторія з партитурою	3.00 „
57) (VII—1926) Казанівський: „Адамові сліози“ жарт на 1 дію	0.60 „
58) (VIII—1926) Гр. Марусин: „Хоч раз його правда“	0.60 „
59) (IX—1926) * * *: „Сатана в бочці“	0.50 „
60) (X—1926) І. Луцик: „Бабський бунт, нар. оперета“	1.20 „
61) (XI—1926) Гр. Марусин: „Хлопський Син“ комедія	1.00 „
62) (XII—1926) Дм. Гункевич: „Кроваві перли“ роб. драма	1.80 „
63) (I—1927) І. Мисик: „Розшматоване серце“ фарс- сат.	0.60 „
64) (II—1927) К. Варанцевич: „Горобчик“ жарт на 1 дію	0.60 „
65) (III—1927) І. Мисик: „Остання лекція“ сцен. карт.	0.40 „
66) (IV—1927) * * *: „Гаївки“, сцен. кортява, на 1 дію	1.20 „
67) V—1927) Чайківський: „Захотіла пана комедія“	1.— „
68) VI—1927) Нові монольоги і деклямації.	0.60 „
69) (VII—1927) Гр. Марусин: „До сходу сонця“ комедія	0.60 „
70) (VIII—1927) І. Я. Луцик: „Черешкода“, 3 дії.	1.20 „
71) (IX—1927) І. Я. Луцик: „Пещена дитина“, 4 дії.	1.20 „
72) (X—1927) І. Лисенко-Кониц: „Голодний Дон-Жуан“ жарт на 1 дію	0.50 „
73) (XI—1927) А. Чужвин: „Периста Красуня“ жарт на 1 дію	0.50 „
74) XII—1927) Гр. Марусин: „Мовчи язичку, будеш їсти вашку“, комедія	0.60 „
Опріч вище згаданих видань „Театр. Бібліотеки“ можна набути в нашій редакції наступні пєси:	
1) І. Наумович: „Знімчений Юрко“, комедія	0.60 „
2) І. Трембицький: „Іцко сват“, комедія	0.80 „
3) Н. Волкот: „Маркеранти“, шутка 1 дія	0.60 „
4) Тогож автора: „Пронавбефердерунок“	0.60 „
5) А. Чехов: „Ювилей“, комедія	1.60 „
6) А. Франс: „Чоловік, що одружився з німою“ комедія на 2 дії.	1.60 „
7) Л. Андрєєв: „Прегарні Сабинянки“ комедія-сатира.	1.60 „
8) Давіель Ріш: „Відвідини“, комедія, 1 дія	1.60 „
9) М. Мартиневич: „Мишане“	1.20 „
В. Губатий: „Воскрєсєня“, 4 дії	2.— „
* * * „Тріхи молодости“, 3 дії	2.— „
10) А. Коцєбує: „Заколот“, комедія 5 дій	1.20 „
11) Чебишева-Садовський: „Самотній у лісі“ 1 дія	0.40 „
12) Галина Орліана: „Князівна жаба“, діточа пєска	0.40 „
13) Тойж авторки: „Христова ялинка“, 3 дії	0.40 „
14) М. Васькін: „Жєних з міста“, жарт на 1 дію	0.80 „
15) Недолєв: „Манєкин“, комедія	0.60 „